

Rahvusvaheline kaubandus

- **Kaubavahetuse kasv:**
  - 1985-97: kiirem kui kogutoodangu kasv
    - arenenud riikides 17 → 24% GDPst
    - arengumaades 23 → 38% GDPst
- **Liberaalid:** positiivse summa mäng, kõigile kasulik
- **Realistid:** võistluslikkus, riigid üritavad oma eksporti suurendada ja importi vähendada
- **Marksistid:** ebavõrdne vahetus, tuumriigid ekspordivad "kõrgeid" tooteid, perifeeria "madalaid"

Rahvusvaheline poliitökonoomia 2005, Allan Sikk

Rahvusvaheline kaubandus

- **Mõjud rv poliitikale:**
  - **liberaalid:** positiivne, seotus loob huvide harmoonia,
  - **natsionalistid & marksistid:** spetsialiseerumine ja vastastikkune sõltuvus teeb riigid haavatavaks, pingete allikas.

Rahvusvaheline poliitökonoomia 2005, Allan Sikk

Liberaalne väliskaubandusteooria

- Adam Smith: **absoluutne eelis**
- majanduskasv sõltub **tööjaotusest**, mis sõltub omakorda **туру suurusest**
- kaubandus peab olema vaba ja riigid peavad **spetsialiseeruma**

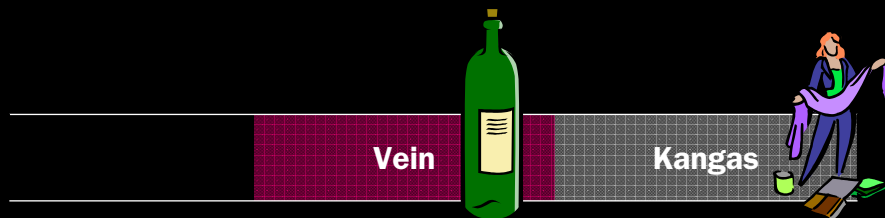
Rahvusvaheline poliitökoonomia 2005, Allan Sikk

Liberaalne väliskaubandusteooria

- **David Ricardo: suhteline eelis**
  - 1817: *Principles of Political Economy and Taxation*
- **On riike, millel pole absoluutseid eeliseid**
- Oluliseks **suhtelised kulud**, riigid spetsialiseerugu, kus need on madalaimad on
- Kuigi ühes riigis võib kõike olla odavam toota, kui mujal, ...
- ... tasub siiski toota seda, mida on suhteliselt kõige odavam toota

Rahvusvaheline poliitökoonomia 2005, Allan Sikk

Suhteline eelis

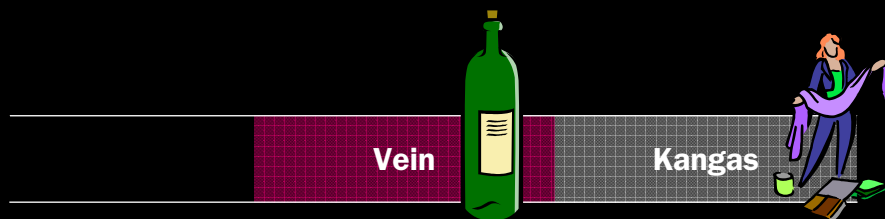

ühiku maksumus inimtöötundides

Inglismaa	6	5
Portugal	2	4

Rahvusvaheline poliitökoonomia 2005, Allan Sikk

Suhteline eelis

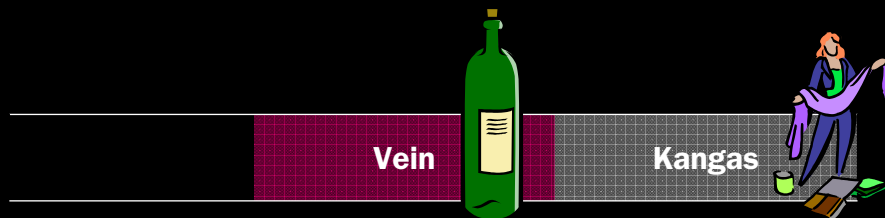

ühiku maksumus inimtöötundides

Inglismaa	6 $6/5 = 1,2$ kangast	5 $5/6 = 0,8$ veini
Portugal	2 $2/4 = 0,5$ kangast	4 $4/2 = 2$ veini

Rahvusvaheline poliitökoonomia 2005, Allan Sikk

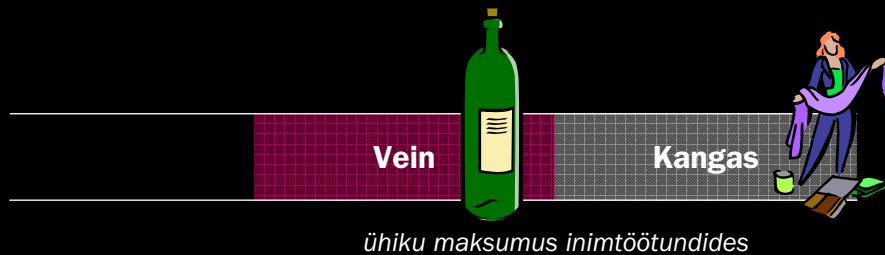
Suhteline eelis

	Vein	Kangas
Inglismaa	6 $6/5 = 1,2$ kangast	5 $5/6 = 0,8$ veini SUHTELISELT ODAVAM
Portugal	2 $2/4 = 0,5$ kangast SUHTELISELT ODAVAM	4 $4/2 = 2$ veini

Rahvusvaheline poliitökoonomia 2005, Allan Sikk

Suhteline eelis: spetsialiseerumine

Inglismaa: 30 töötajat V → K	-5	+6
Portugal: 12 töötajat K → V	+6	-3
LISANDUB:	+1	+3

Rahvusvaheline poliitökoonomia 2005, Allan Sikk

Heckscher-Ohlini (H-O) mudel

- Riigi suhtelise eelise määrab **tootmisfaktorite suhteline rohkus:**
  - **eksportib** kaupu, mille tootmiseks intensiivselt vaja rohkelt saadavaid faktoreid
  - **importib** neid, mille tootmiseks vaja vähe saadavalolevaid faktoreid
    - kapitaliintensiivseid kaupu toodetakse kapitalirohketes riikides,
    - tööjõuintensiivseid kaupu tööjõurohketes riikides.

Rahvusvaheline poliitökoonomia 2005, Allan Sikk

Stolper-Samuelsoni teooria

- Liberaliseerimine kasulik külluslikele tootmisfaktoritele, kahjulik neile, mida vähe
- Paratamatult kaasneb liberaliseerimisega võitjaid ja kaotajaid.
- Selgitab hästi Põhja-Lõuna kaubavahetust, halvasti P-P
- halvasti kaubavahetust tööstusharu raames
- **Uuemad teooriad**
  - tehnoloogia tähtsus,
  - mastaabisääst (*economies of scale*),
  - tarbijate valik

Rahvusvaheline poliitökoonomia 2005, Allan Sikk

Strateegilise kaubanduse teooria

- Rõhutab suhtelise eelise loomist tööstuspoliitika abil
- *Juhuslik suhteline eelis*
- *Võistluslik eelis*
- **Interventsionism** võib parandada riigi positsiooni tootmises ja tehnoloogias.
  - Jaapan ja Ida-Aasia
- Selgitab, miks 60% v-kaub on arenenud riikide vahel
- Sektorisest kaubandust ning MNCde levimist välismaale
- **Iga riik tahab haarata võimalikult suurt osa eksporditurgudest**

Rahvusvaheline poliitökoonomia 2005, Allan Sikk

Proteksionism: argumendid

- Inifantiilsed harud
- Spetsialiseerumise kasud/kahjud
- Seniilsete harude probleem (*advantages of backwardness*)
- **Proteksionistlikud perioodid vaheldunud vabakaubanduslikega.**
  - USA: 1930 **Smoot-Hawley Tollitariifi Seadus**: keskmine imporditoll **52,8%**!
  - **Kättemaks** teiste riikide poolt
  - **Kaubavahetus langes drastiliselt**
    - 3x maailmas
    - USA eksport 4x

Rahvusvaheline poliitökoonomia 2005, Allan Sikk

Proteksionism: vormid

Tollitariifid

Mittetariifsed (NTB)

- Kvoodid
- Regulaatiivsed tõkked:
  - standardid,
  - tolliprotseduurid jne
- Eksporditoetused
- Valuutakursid
- Riigihanked
- Vabatahtlikud ekspordipiirangud (*VRA: voluntary export restraints*)

Rahvusvaheline poliitökonoomia 2005, Allan Sikk

GATT / WTO

- Eesmärk: ära hoida proteksionismi
- 1947: Üldine tolli- ja kaubanduskokkulepe (*General Agreement on Tariffs and Trade*) 23 riiki
- Edukas
  - tollide alandamisel,
  - NTB-de ohjamisel
  - kasvav liikmeskond.
- Nõrkused
  - Põllumajandus ja tekstiil
  - Saadi piirangutest ümber
  - Konfliktide lahendamine
  - Globaliseerumine: teenused (GATS), intellektuaalne omand (TRIPS), investeeringud (TRIMS).

Rahvusvaheline poliitökonoomia 2005, Allan Sikk

Voorud

- Genf 1947-48
- Annecy 1948-49
- Torquay 1950-51
- Genf 1955-56
- «Dilloni» voor 1960-62
- «Kennedy» voor 1964-67
- Tokio voor 1973-79
- **Uruguayi voor 1986-94 → WTO**
- Doha voor 2001-

Rahvusvaheline poliitökonoomia 2005, Allan Sikk

GATT/WTO: printsiibid

- **Kaubavahetuse liberaliseerimine**
  - **Tariifide alandamine** ja NTB ohjamine.
  - **Kvoote** on GATT veel halvemaks pidanud – nende **täielik kaotamine**.
  - **Edu tariifide langetamisel viis NTB-de laiemale kasutamisele.**
  - **Uruguayi voor:**
    - teenused
    - intellektuaalne omand
    - investeringud
    - ka tundlikud põllumajandus ja tekstiil
    - **tulemuseks WTO loomine**
  - Doha – olulisel kohal põllumajandustooted
- **Võrdne kohtlemine**
  - **Enamsoodustusrežiim** (*most-favoured-nation*).
    - Iga eelis mingile riigile peab laienema teistele GATT-i osapooltele
    - Importkaupa kohelda võrdselt oma riigis toodetuga

Rahvusvaheline poliitökonoomia 2005, Allan Sikk

GATT/WTO: printsiibid

- **Vastastikkus**
  - Kui riik võidab teise tehtavatest soodustustest, peab vastu pakkuma sarnaseid soodustusi
  - Liberaalid: ka ühepoolne barjäärade kaotamine on riigile kasulik.
- **«Kaitsed»**
  - Sammud tõkestamaks importi, mis ohustab riigi majandust
  - Rakendada kõigile GATT-i liikmetele, õigus kompensatsioonile
  - Kas ajutised või alalised
- **Tingimuslikud kaubandusmeetmed (*Contingent Trade Measures*):** ebaausa kaubanduspraktika korral.
  - **Dumpingu-vastased meetmed (*ADD: Antidumping Duties*)**
  - **Tasakaalustustollid (*CVD: Countervailing Duties*)**

Rahvusvaheline poliitökonoomia 2005, Allan Sikk

WTO (*World Trade Organization*)

- **Erinevused:**
  - WTO päriselt organisatsioon (nagu IMF, WB)
  - GATT tagasi lepingu staatuses
  - Uruguai voorust: teenuste kaubanduse, intellektuaalse omandi, investeringute osas.
- **Struktuur:**
  - **Ministrite konverents**
  - **Peanõukogu (*General Council*)**
  - **1 riik = 1 hääl põhimõte**
  - **Peadirektor**
- **Praegu 148 liiget**
  - oluliseks oli 2001 Hiina ja Taivani vastuvõtmine, veel pole Venemaa, Ukraina, Saudi Araabia
- **Laienenud tegevusväli**

Rahvusvaheline poliitökonoomia 2005, Allan Sikk

Doha voor

- **Seattle 1999:** plaaniti uut vooru alustada
  - Meeleavaldused.
  - Suure neliku (*Quad*) omavahelised lahkavamused:
  - Ka arengumaadega lõhe
- **Doha 2001 -- kompromissid:**
  - EL nõus arutama põllumajandussubsiidumeid
  - USA tasakaalustavate meetmete reegleid
  - Intellektuaalse omandi reeglid ei tohi takistada arengumaadel ligipääsu nt AIDS-i ravimitele
  - Arengumaad: tulevikus arutama välisinvesteeringute, konkurentsi ja keskkonnaküsimusi

Rahvusvaheline poliitökonoomia 2005, Allan Sikk

WTO kriitika

- **WTO liiga võimas**
- **juhtival positsioonil rikkad riigid**
- ei pööra tähelepanu **vabakaubanduse mõjudele** töötajate heaolule, laste tööjõule, keskkonna- ja terviseküsimustele
- **WTO pole demokraatlik ja avatud**
- **WTO toetajad:**
  - Reeglid kirjutatud liikmesriikide poolt, paljud neist demokraatlikud.
  - Vabakaubandus tervikuna tõstab maailmas elatustaset.

Rahvusvaheline poliitökonoomia 2005, Allan Sikk